

JOSEPH ROTH

De honderd dagen

Vertaald uit het Duits door Wilfred Oranje

UITGEVERIJ GLB

*De vertalingen van de romans van Joseph Roth verschijnen
onder eindredactie van Elly Schippers*

Colofon

Copyright © 2022 voor deze uitgave

Uitgeverij Grote Letter Bibliotheek Deventer

ISBN 9789036439688

NUR 302

Gedrukt op papier met FSC-certificaat

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Uitgeverij Grote Letter Bibliotheek,
Postbus 583, 7400 AN Deventer

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met
Uitgeverij Atlas Contact

© 2011 Nederlandse vertaling erven Wilfred Oranje

Oorspronkelijke titel *Die hundert Tage*

Oorspronkelijke uitgave Allert de Lange, Amsterdam, 1936

Alle rechten voorbehouden

Voor meer informatie of bestellen

www.boekenmetgroteletters.nl

Eerste boek

de terugkeer van de grote keizer

I

Bloedrood, nietig en kwijnend rees de zon op uit de nevels. Weldra verdween ze weer in het kille grijs van deze ochtend. Een mismoedige dag brak aan. Het was 20 maart, dus één dag voor het aanbreken van de lente. Die was nog nergens te bespeuren. Het regende en stormde in het hele land en de mensen waren verkleumd.

Gisternacht had het in Parijs nog gestormd en geregend. Vandaag verstomden de vogels schiekelijk, na een korte ochtendjubel. De mist steeg in ijle, vijandige en koud smeulende slierten op uit de spleten tussen de straatstenen, maakte de door de ochtendbries net opgedroogde stenen weer nat, hing rond de wilgen en kastanjes in de parken en langs de lanen, deed de voorbarige knopjes van de bomen sidderen, joeg duidelijk zichtbare rillingen over de natte ruggen van de lijdzame koetspaarden en drukte de rook, die her en der uit ochtendlijk vlijtige schoorstenen trachtte op te stijgen, tegen de grond. Het rook naar brand, mist, regen, vochtige kleren, dreigende sneeuwwolken en voorlopig tegengehouden hagel, naar gure wind, doorweekt lederwerk en akelig stinkende kanalen.

Toch weerhield het de inwoners van de stad Parijs er niet van de deur uit te gaan. Al op een vroeg tijdstip verdrongen de mensen zich op straat. Ze dromden samen voor de muren waarop kranten waren geplakt. Die kranten behelsden de afscheidswwoorden van de koning van Frankrijk. Het waren amper leesbare, rond-uit betaande kranten, want de nachtregeen had de verse letters uitgewist en her en der ook de lijm opgelost waarmee ze op de steen waren geplakt. Van tijd tot tijd rukte een stormvlaag een vel helemaal van de muur en slingerde het in de zwarte modder op straat. Zo werden de afscheidswwoorden van de koning van Frankrijk smadelijk tenietgedaan, in de modder op straat, onder de wielen van de wagens, onder de hoeven van de paarden, onder de onoplettende stappen van de voetgangers.

Menigeen die de koning trouw was gebleven, keek die vellen weemoedig en berustend na. De hemel zelf leek de koning ongunstig gezind. Storm en regen lieten zich er iets aan gelegen liggen diens afscheidswwoorden te vernietigen. In wind en regen had hij gisteravond zijn paleis en residentie verlaten. 'Maak het mij niet moeilijk, kinderen!' zei hij toen ze hem op hun knieën smeekten te blijven. Hij kon niet blij-

ven, de hemel had zich tegen hem gekeerd... iedereen zag het.

Hij was een goede koning. Weinigen hielden van hem, maar velen in het land mochten hem. Hij had geen goed hart, maar het was wel een koninklijk hart. Hij was oud, corpulent, log, vredelievend en trots. Hij kende de rampspoed van het ontheemd-zijn, want in ballingschap was hij oud geworden. Zoals iedereen die ongelukkig is, vertrouwde hij de mensen niet. Hij hield van maat houden, rust en vrede. Hij was eenzaam en voor de mensen een vreemde – want ware koningen zijn vreemd en eenzaam. Hij was arm en oud, corpulent en log, waardig, bedachtzaam en ongelukkig. Weinigen hielden van hem, maar velen in het land mochten hem.

De oude koning vluchtte voor een grote schaduw, de schaduw van de gewelddadige keizer Napoleon, die al twintig dagen de hoofdstad van het land naderde. De keizer wierp zijn schaduw vooruit en het was een zware schaduw. Hij drukte op het land en op bijna de hele wereld. Men kende hem goed in het land en overal op aarde. Zijn waardigheid was niet die van geboren koningen: hij bezat de waardigheid van het geweld. Hij had zijn kroon verworven en veroverd, niet geërfd. Hij stamde uit

een onbekend geslacht. En zelfs zijn naamloze voorvaderen schonk hij nog roem. Hij gaf luister aan zijn voorouders, in plaats van die, zoals geboren keizers en koningen, uit hun handen te ontvangen. Zo werd hij evenzeer verwant aan alle naamlozen als aan de dragers van overgeerfde waardigheden. Door zichzelf te verheffen adelde, kroonde, verhief hij alle naamlozen in het gewone volk, en dus hield het volk van hem. Geruime tijd had hij de groten van deze aarde schrik ingeboezemd, overwonnen en in toom gehouden en daarom beschouwden de kleine mensen hem als hun wreker en erkenden ze hem als hun heer en meester. Ze hielden van hem, omdat hij een van hen leek – en omdat hij toch groter was dan zij. Hij gaf hun een voorbeeld, hij monterde hen op.

Overal op aarde kende men de naam van de keizer – maar weinigen wisten wie hij was. Want als een ware koning was ook hij eenzaam. Hij werd geliefd en gehaat, gevreesd en geacht en zelden doorgrond. Men kon hem alleen haten, liefhebben, vrezen, aanbidden, alsof hij een god was. En hij was een mens.

Zelf haatte, beminde, vreesde en vereerde hij. Hij was sterk en zwak, vermetel en moedeloos, trouw en verraderlijk, hartstochtelijk en

onverschillig, hoogmoedig en bescheiden, trots en nederig, gewelddadig en armzalig, trouw-
hartig en wantrouwig.

Hij beloofde de mensen vrijheid en waardigheid – maar wie bij hem in dienst trad, verloor zijn vrijheid en gaf zich volledig aan hem over. Hij minachtte het volk en de volkeren en dong naar de gunst van het volk. Hij verachtte de geboren koningen en wilde hun vriendschap en erkenning. Hij geloofde in God en vreesde hem amper. Hij was met de dood vertrouwd en wilde niet sterven. Hij minachtte het leven en wilde ervan genieten. Hij minachtte de liefde en wilde de vrouwen bezitten. Hij geloofde niet in trouw en vriendschap en probeerde onvermoeibaar vrienden te winnen. Hij had weinig waardering voor deze wereld en wilde haar veroveren. Hij vertrouwde de mensen niet zolang ze niet bereid waren voor hem te sterven, dus maakte hij van hen soldaten. Om zeker te zijn van hun liefde leerde hij hun hem te gehoorzamen. Om zeker te zijn van hen moest hij hen laten sterven. Hij wilde de wereld gelukkig maken en hij teisterde haar met plagen. Ach, en de mensen hielden ook nog van hem om zijn zwakheid. Want zodra hij zwak bleek, zagen

de mensen dat hij een van hen was, en ze hielden van hem omdat ze zich met hem verwant voelden. En als hij zich sterk toonde, hielden ze juist om die reden van hem en omdat hij niet een van hen leek. En wie niet van hem hield, haatte of vreesde hem. Hij was sterk en wankelmoedig, trouw en verraderlijk, moedig en bangelijk, verheven en klein.

Nu stond hij voor de poorten van de stad Parijs.

Sommigen smeten de onderscheidingen die de koning had ingesteld, uit vrees weg, anderen uit blijdschap.

De kleur van de koning en zijn dynastie was wit geweest. Wie partij voor hem had gekozen, droeg een witte strik op zijn jas.

Maar vandaag verloren honderden als bij toeval hun witte strik. Nu lagen ze als onteerde, verloochende vlinders in de zwarte modder op straat.

De bloem van de koning en zijn dynastie was de ongenaakbare, maagdelijke lelie geweest. Nu lagen honderden weggesmeten, verloochende, onteerde lelies van stof en zijde in de zwarte modder op straat. En de kleuren van de naderende keizer waren blauw, wit en rood: blauw als de hemel en de verte, wit als de sneeuw en

de dood, rood als het bloed en de vrijheid.

Opeens waren er in de stad duizenden mensen met een blauw-wit-rode strik op hun jas en hoed te zien.

En in plaats van de kuise, trotse lelie droegen ze de ingetogenste van alle bloemen: het viooltje.

Het is een nederige en een dappere bloem. Het bezit de deugden van het naamloze volk. Het bloeit, nauwelijks te zien, in de schaduw van grote bomen en verwelkomt met een ingetogen en waardige doldriestheid als allereerste bloem de lente. En zijn donkerblauwe glans doet evenzeer denken aan de ochtendnevel voor zonsopgang als aan de avondnevel voor het vallen van de nacht. Het was de bloem van de keizer. Hij werd de ‘vader van het viooltje’ genoemd.

Nu was te zien hoe duizenden volkslieden uit de voorsteden van Parijs naar het centrum van de stad, naar het paleis trokken, allemaal getooid met een viooltje. Het was één dag voor het begin van de lente, een gure dag, een mismoedige lente. Maar het viooltje, de moedigste van alle bloemen, bloeide al buiten de poorten van de stad, in de bossen. En het was alsof het volk uit de voorsteden de levende lente naar